

Інформаційна довідка щодо ініціативи Національного банку України про зміну назви розмінної монети «копійка» на «шаг»

Анотація. В інформаційній довідці викладено результати аналізу обговорення в експертному середовищі та національних медіа ідеї перейменування української розмінної монети з «копійка» на «шаг». Виокремлено основні напрями аргументації, відображено думки прихильників та опонентів реформи.

Ключові слова: Національний банк України, символізм, деколонізація, дерусифікація, інфопростір, розмінна монета.

Національний банк України (далі – НБУ) 2 вересня 2024 р. виступив з ініціативою перейменувати назву розмінної монети «копійка» на «шаг». Презентація на сайті НБУ та подальша інформаційна кампанія включає кілька складових:

- 1) історично-символічний аспект;
- 2) конкретизація кроків для реалізації ініціативи;
- 3) практичні нюанси (економічні, технічні та ін.) ініціативи.

В *аспекті історично-символічному* вибудовуються основні аргументи всієї кампанії – наголошується символічне значення такого перейменування, у першу чергу повернення до національної традиції:

- історично на території України козацької доби використовувалася назва розмінної монети «шаг»;
- саме ця назва вживається у класичній українській літературі, зокрема часто згадується у творчості Тараса Шевченка, Лесі Українки та інших письменників;
- аналогічне найменування було реалізоване в роки Української революції (1917–1921 рр.), у реальний грошовий обіг були введені грошові знаки з назвою «шаг», що було закріплено на законодавчому рівні.

Окремо й активно на підтримку перейменування використовується **деколонізаційний аспект та сприяння дерусифікації**. Тут найпоширеніші аргументи НБУ: *«назва «копійка» фактично є символом московської окупації», є потреба «відновити справедливість для грошової системи, очистити монетарний суверенітет від щонайменшої спорідненості з будь-чим московським»¹*. Вдалою видається апеляція до того факту, що *«монети виступають своєрідною візитівкою держави, відображаючи її історію,*

---

¹ Відновлення історичної справедливості: Національний банк ініціює зміну назви монети «копійка» на «шаг». Національний банк України. 2024. 02.09. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/vidnovlennya-istorichnoyi-spravedlivosti-natsionalniy-bank-i-nitsiyuye-zminu-nazvi-moneti-kopiyka-na-shah>

культуру та національний дух, грошові знаки часто стають першим візуальним знайомством з країною»².

Слід визнати, що саме цей аспект має практично повну підтримку фахівців: Нацбанк залучив до обґрунтування істориків Музею грошей НБУ, отримав позитивні експертні висновки від Інституту історії України, Інституту мовознавства ім. О. Потебні³, експертної комісії Українського інституту національної пам'яті⁴; а також організував Першу нумізматичну щорічну конференцію «Money & Banking: гроші та банки в історії Європи», учасники якої ініціювали підписання відкритого листа від наукової спільноти на підтримку цієї ініціативи⁵. На інформаційний привід відгукнулися також фахівці-блогери із помітною присутністю та авторитетом у соціальних медіа.

У медіа досить широко цитуються відгуки:

«Повернення такої назви сучасній розмінній монеті України не лише б відродило національні традиції в номінації грошей, а й назавжди б розірвало зв'язок практики називання українських монет з колоніальною російською лінгвокультурою» (О. Скопненко, Інститут мовознавства НАН України)⁶;

«Досвід повернення до історичних або впровадження нових національних грошових одиниць після здобуття незалежності існує в більшості країн Африки та Латинської Америки. Вони були колоніями європейських держав – Німеччини, Англії, Франції, Нідерландів тощо. У колоніальний період в обігу були гроші колонізаторів: фунти, марки, крейцери, крони та інші. Після здобуття незалежності практично всі африканські і латиноамериканські країни відмовилися від цих назв і ввели власні національні грошові одиниці» (історик С. Фанкін)⁷;

---

² Наукова спільнота підтримала пропозиції НБУ щодо зміни назви монети "копійка" на "шаг". *Delo.ua*. 2024. 27.09. URL: <https://delo.ua/finance/naukova-spilnota-pidtrimala-propoziciji-nbu-shhodo-zmini-nazvi-moneti-kopiika-na-sag-436881/> //

³ Відновлення історичної справедливості: Національний банк ініціює зміну назви монети «копійка» на «шаг». *Національний банк України*. 2024. 02.09. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/vidnovlennya-istorichnoyi-spravedlivosti-natsionalniy-bank-initsiyuye-zminu-nazvi-moneti-kopiyka-na-shah>

⁴ Експертна комісія УІНП підтримала заміну копійки на шаг. *УІНП*. 2024. 04.11. URL: <https://uinp.gov.ua/pres-centr/novyny/ekspertna-komisiya-uinp-pidtrymala-zaminu-kopiyky-na-shag>

⁵ Наукова спільнота підтримала пропозиції НБУ щодо зміни назви монети "копійка" на "шаг". *Delo.ua*. 2024. 27.09. URL: <https://delo.ua/finance/naukova-spilnota-pidtrimala-propoziciji-nbu-shhodo-zmini-nazvi-moneti-kopiika-na-sag-436881/> //

⁶ Відновлення історичної справедливості: Національний банк ініціює зміну назви монети «копійка» на «шаг». *Національний банк України*. 2024. 02.09. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/vidnovlennya-istorichnoyi-spravedlivosti-natsionalniy-bank-initsiyuye-zminu-nazvi-moneti-kopiyka-na-shah>

⁷ Українські шаги: рішення запровадити українську грошову одиницю «шаг» приймалося в Житомирі. *Суспільне Житомир*. 2024. 08.09. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/830789-ukrainski-sagi-risenna-zaprovaditi-ukrainsku-grosovu-odinicu-sag-prijmalosa-v-zitomiri>

«Копійка – розмінна монета рублевої зони. Вона є у Росії, Білорусі, Придністров'ї, окупованих регіонах. Сама назва «копійка» походить від зображення вершиника з копієм на срібних московських монетах XVI–XVII століть. Це суто російська назва» (історик, блогер та військовий О. Алфьоров);

«Назва «шаг» могла з'явитися ще у першій половині 1990-х, разом із гривнею. Але тоді суспільство обирало не проукраїнську владу, а колишніх «червоних директорів». «І більшість з цим спокійно жила і спала тридцять років. (...) І тому воплі від випадкових перехожих, що щось проукраїнське робиться, «не на часі», не варті битого шеляга» (журналіст, історик В. Кіпіані)⁸;

«Нацбанк цей аспект прокомунікував дуже добре, тому що мова про зміну копійки на шаг йшла саме тоді, коли відбулася зміна карбованця на гривню у 1996 році. Свого часу цього не сталося, а сьогодні це одне з найдешевших перейменувань. Монети збереглися в рахунках за комунальні послуги, які ми отримуємо, але ми, по суті, майже не розраховуємося ними у побуті. Тому це суто питання до національної номенклатури» (блогер, мовознавець, військовий О. Українець)⁹;

«На часі все, що відділяє нас від Росії. На часі все, що повертає нам своє. Хай це буде ще одним маленьким кроком до самих себе» (С. Жадан, письменник, поет)¹⁰.

Щодо **конкретизації кроків для реалізації ініціативи**, то в інфопросторі вони не надто наголошуються, медіа передрукуюють пропонуваній НБУ перелік необхідних нормативних кроків, які передбачають:

- унесення відповідних змін до ст. 32 Закону України «Про Національний банк України»;
- визнання такими, що втратили чинність, двох постанов Президії Верховної Ради України: «Про розмінну монету України» від 2 березня 1992 р. № 2156-ХІІ; «Про затвердження назви і характерних ознак грошової одиниці України» від 10 грудня 1991 р. № 1952-ХІІ;
- унесення змін до законів України «Про пенсійне забезпечення», «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки», до ст. 249 Податкового кодексу України з метою уніфікації термінології.

---

⁸ Копійку - в шаг: чи варто повертати історичну назву монетам. *Korrespondent.net*. 2024. 06.09. URL: <https://ua.korrespondent.net/articles/4714477-kopiiku-v-shah-chy-varto-povertaty-istorychnu-nazvu-monetam>

⁹ Коли копійки в Україні замінять на шаги та звідки взялася нова (стара) назва монети? *Українська правда*. 2024. 16.09. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/shag-zamist-kopiyki-istoriya-viniknennya-i-etimologiya-303683>

¹⁰ Жадан С. Чому я за шаг *NV.UA*. 2024. 27.09. URL: <https://nv.ua/ukr/opinion/kopiuka-shag-zhadan-pro-iniciativu-nacbanku-ukrajini-50454168.html>

Крім того, є необхідність внесення змін до Закону України «Про пенсійне забезпечення»¹¹, положення якого наразі застосовуються в частині визначення права на пенсію за вислугу років для осіб, які на день набрання чинності Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення пенсій» мають вислугу років та стаж, необхідні для призначення такої пенсії. Стаття 79 цього Закону (яка не застосовується) передбачає, що при обчисленні суми середньомісячного заробітку та встановленні розміру пенсії частина карбованця менше п'ятдесяти копійок не враховується, а п'ятдесят копійок і більше округлюється до карбованця (тобто не оновлювалася й під час грошової реформи – запровадження гривні).

Передбачається, що НБУ розроблятиме дизайн та визначатиме порядок введення в обіг «шагів», а також порядок і строки вилучення з обігу «копійок».

Найпроблематичнішими й недостатньо обговорюваними видаються практичні нюанси (економічні, технічні та ін.) цієї ініціативи. У цьому контексті спостерігається помітне тиражування в медіа запевнень представників НБУ, які виступають спікерами у цьому питанні (А. Пишний та О. Прохода) щодо того, що *«додаткових витрат на розроблення ескізів та карбування шагів не буде ані з державного бюджету, ані з бюджету НБУ»*, а також їхні припущення, що протилежна думка у цьому плані – *«маніпуляції і фантазії»*¹².

Загалом пропонована НБУ «беззатратна» процедура базується на використанні практики щорічного карбування монет на заміну зношеним, для чого плануються кошти у кошторисі операційних витрат НБУ та Банкнотно-монетного двору: *«Питання лише в тому, чи карбувати знову радянські «копійки» чи українські «шаги»»*¹³.

Думки економістів щодо перейменування розмінної монети розділилися. Окремі економісти (Володимир Швець, Олег Пендзин) погоджуються із перейменуванням. Однак Олег Пендзин вважає, що реформі назви мала б передувати деномінація гривні¹⁴. Висловлюється також прагматична думка про те, що є сенс повністю відмовитися від дрібного номіналу з огляду на купівельну спроможність української валюти. Цікавою видається думка про те, що в майбутньому з огляду на можливе входження України до зони обігу євро проєкт перейменування не має сенсу.

¹¹ Про пенсійне забезпечення : Закон України від 5 листопада 1991 року № 1788-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1788-12#Text>

¹² Хто шага не береже, той і гривні не вартий. Навіщо Нацбанк хоче перейменувати копійку. *Hromadske*. 2024. 03.09. URL: <https://hromadske.ua/suspilstvo/230598-khto-shaha-ne-bereze-toy-i-hryvni-ne-vartyy-chomu-natsbank-khoche-pereymenuvaty-kopiyku>

¹³ «Це маніпуляція – витрати Нацбанку на випуск нових монет не зростуть», – директор департаменту НБУ. *The Page*. 2024. 06.09. URL: <https://thepage.ua/ua/economy/intervyu-z-direktorom-departamentu-groshovogo-obigu-nbu-olegom-prohodoyu>

¹⁴ Шаг гривню береже. Навіщо «вбивати» копійки. *УНІАН*. 2024.06.09. URL: https://www.unian.ua/economics/finance/shag-zamist-kopiyki-nbu-hoche-pereymenuvati-monetu-12749715.html#goog_rewarded

Водночас в інформаційному просторі має місце висвітлення думок, які ставлять під сумнів відсутність додаткових затрат. Фінансовий аналітик Віталій Шапран вказує на можливу заміну банківських лічильних машин, налаштованих під монети певного номіналу (витрати на переобладнання або перепрограмування касових вузлів), відбір старих монет у банках для вилучення з обігу, в результаті – держава недоотримає дивідендів від держбанків на суму їх витрат, а держбюджет недоотримає прибуток НБУ¹⁵. Слід також враховувати, що назви грошових одиниць є ключовим моментом під час здійснення будь-яких розрахунків, у т.ч. онлайн-торгівлі, тож зміни потребуватимуть врахування в товарно-транспортній, фіскальній та ін. документації¹⁶. Отже, теза про абсолютну відсутність додаткових витрат не відповідає дійсності. Схожу точку зору висловлює економічний експерт Михайло Крапивко. За його словами, «це недоцільно з огляду на: по-перше, воєнний стан; по-друге, дефіцит бюджету; по-третє, швидкі темпи інфляції і сьогоднішній рівень цін. І нарешті, з ідеологічної точки зору»¹⁷.

Висновки. Аналіз інформаційного простору щодо перейменування української розмінної монети з «копійка» на «шаг» засвідчує декілька тенденцій.

1. Наявність активної промо-кампанії, у першу чергу з боку НБУ – повідомлення на сайті (колаж, позиціонування ініціативи як «відновлення історичної справедливості»), презентація за участі голови Нацбанку А. Пишного, широкі прес-релізи, інтерв'ю А. Пишного, директора Департаменту грошового обігу НБУ О. Проходи, залучення наукової спільноти. Ці заходи дійсно були ефективними та сприяли закріпленню позитивного або принаймні нейтрального ставлення до перейменування.

2. Загалом очевидна висока підтримка ініціативи експертною спільнотою (історики, мовознавці, фахівці з питань національної айдентики) з точки зору символічності акції, складової деколонізаційних процесів. У цьому контексті зазначимо, що на сьогодні символічний капітал історичних розмінних монет (Гетьманщина) та грошових знаків, що випускався на території УНР в 1918–1919 рр. і дизайнером графіки яких був видатний художник Георгій Нарбут, справді є високим і добре надається для презентації та просування у інформаційному просторі.

3. Думки економістів розділилися. Саме економісти до змін мають більше скепсису, хоч і не заперечують переваг у царині сенсів. Всупереч

---

¹⁵ Скільки коштуватиме перейменування копійки на шаг, і хто за це заплатить. *Мінфін*. 2024. 04.09. URL: <https://minfin.com.ua/ua/currency/articles/skilki-koshtuvatime-pereymenuvannya-kopiyki-na-shag-i-hto-za-ce-zaplatit>

¹⁶ Шаг на зміну копійці: нова сота частина гривні сьогодні може зацікавити нумізматів і податкову. *Газета Закон і Бізнес*. 2024. 11.09. URL: <https://zib.com.ua/ua/163142.html>

¹⁷ Медведева Катерина. "Шаг" замість "Копійки". Нацбанк хоче провести реформу дрібних монет. *ЄДНІПРО*. 2024. 06.09. URL: <https://gorsovet.com.ua/post/ya-predstavnicya-brakerazhnoyi-komisiyi-mozhu-sama-skushtuvati-yizhu-rozdivitis-boks-tomu-mene-use-vlashtovuye-mati-pro-lanch-boksi-u-shkolah-dnipra>

позиції НБУ, економісти стверджують, що перейменування розмінної монети потребуватиме хоча й не таких значних, але все ж додаткових затрат. Досить поширена позиція економістів – доцільність перейменування після завершення війни.

4. Незважаючи на окремі спроби з'ясування позиції читачів щодо перейменування розмінної монети в соціальних мережах, вагомого репрезентативного соціологічного дослідження громадської думки щодо зазначеної проблематики не було проведено.

***Дослідницька служба
Верховної Ради України***

* Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України у співпраці з Національною бібліотекою України імені В. І. Вернадського як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.